

NOTRANJI ENERGIJSKI TRG

Za uskladitev in liberalizacijo notranjega energijskega trga EU je Evropska unija sprejela ukrepe, da bi vzpostavila konkurenčen, prilagodljiv in nediskriminatoren trg EU, osredotočen na odjemalce, z dobavnimi cenami na tržni podlagi. Nanašajo se na dostop do trga, preglednost in regulacijo, varstvo potrošnikov, medsebojne povezave in zanesljivosti oskrbe. Z njimi se večajo pravice posameznih odjemalcev, energetskih skupnosti in ranljivih odjemalcev, pojasnjujejo vloga in odgovornosti udeležencev na trgu in regulatorjev ter spodbujajo razvoj vseevropskih energetskih omrežij. Struktura energijskega trga EU od ruske invazije na Ukrajino in posledične energetske krize doživlja korenite strukturne spremembe.

PРАВNA PODLAGA

Člena 114 in 194 Pogodbe o delovanju Evropske unije.

CILJI

V energetskem sektorju je treba za dokončno oblikovanje notranjega trga Evropske unije odpraviti številne ovire, tudi trgovinske, poskrbeti za približevanje cenovnih in davčnih politik in ukrepov glede norm ter uvesti okoljske in varnostne predpise. Namen je torej omogočiti delujoč trg s pravičnim dostopom in visoko ravnjo varstva potrošnikov, pa tudi primerno raven medsebojne povezanosti in proizvodnih zmogljivosti.

DOSEŽKI

A. Liberalizacija trga s plinom in električno energijo

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so se Evropska unija in države članice odločile, da bodo svoje še vedno monopolne nacionalne trge električne energije in plina postopoma odprle konkurenci.

Prvi energetski sveženj, sprejet med letoma 1996 in 1998, je bil sestavljen iz dveh direktiv in je uvedel prvo liberalizacijo nacionalnih trgov električne energije in plina. Drugi, sprejet leta 2003, je industrijskim odjemalcem in gospodinjstvom omogočil, da prosto izbirajo dobavitelje plina in električne energije iz širšega kroga konkurentov.

Tretji energetski sveženj je bil sprejet leta 2009, kar je dodatno sprostilo notranji trg električne energije in plina. Z njim je bilo uvedenih kar nekaj reform, kot so ločitev preskrbe z energijo in proizvodnje od prenosnih omrežij (ločevanje), nove zahteve za neodvisne regulatorje, evropska agencija za sodelovanje nacionalnih energetskih regulatorjev (ACER), evropske mreže operaterjev prenosnih sistemov za električno

energijo in sistemskih operaterjev prenosnih omrežij zemeljskega plina (ENTSO-E in ENTSO-G) ter večje pravice potrošnikov na maloprodajnih trgih. Sveženj je temelj notranjega energijskega trga.

Četrty energetski sveženj, t i. [Čista energija za vse Evropejce](#), sprejet leta 2019, je bil sestavljen iz direktive o električni energiji ([Direktiva \(EU\) 2019/944](#)) in treh uredb, in sicer [Uredbe \(EU\) 2019/943](#) o električni energiji, [Uredbe \(EU\) 2019/941](#) o pripravljenosti na tveganja ter [Uredbe \(EU\) 2019/942](#) o Agenciji Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev. Z njim so bila uvedena nova pravila na trgu z električno energijo o obnovljivih virih energije in naložbah, spodbude za odjemalce in omejitve za subvencije elektrarnam, kot so mehanizmi zmogljivosti. Poleg tega je bilo treba pripraviti načrte izrednih ukrepov in povečati pristojnosti Agencije Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev za čezmejno sodelovanje.

Pety energetski sveženj „[Pripravljeni na 55](#)“ je bil objavljen leta 2021. Njegov namen je uskladiti energetske cilje EU z novimi evropskimi podnebnimi ambicijami za leti 2030 in 2050. Po tem, ko je Rusija februarja 2022 napadla Ukrajino ter po prekinitvi oskrbe Evrope s plinom, je Unija sprejela [načrt REPowerEU](#), da bi hitro opustila uvoz vse ruske fosilne energije, uvedla ukrepe za varčevanje z energijo, diverzificirala svoj uvoz energije, sprejela izredne in strukturne ukrepe na trgih električne energije in plina ter pospešila uvajanje obnovljivih virov energije.

Energetska unija trenutno temelji na izvajanju ukrepov na področju energijske učinkovitosti, energije iz obnovljivih virov, zasnove trga električne energije, zanesljivosti oskrbe, notranjega energijskega trga, medsebojnih povezav, pripravljenosti na tveganja in upravljanja. Ključni zakoni svežnja so:

Uredba o notranjem trgu električne energije ([Uredba \(EU\) 2019/943](#)), ki opredeljuje glavna tržna načela in pravila za delovanje trgov električne energije. Zajema oblikovanje cen na tržni podlagi, odjemalce kot aktivne udeležence na trgu, tržne spodbude za proizvodnjo razogljíčene električne energije, postopno odpravo ovir za čezmejne pretoke električne energije, neposredno ali posredno odgovornost proizvajalcev električne energije in pogoje za vzpostavitev mehanizmov zmogljivosti.

Direktiva o skupnih pravilih notranjega trga električne energije ([Direktiva \(EU\) 2019/944](#)) vključuje več določb o varstvu potrošnikov, vključno s prostim določanjem dobavnih cen električne energije in konkurenco na podlagi tržnih cen med dobavitelji; zagotavlja zaščito energijsko revnih ali ranljivih gospodinjstev odjemalcev in pravico končnih odjemalcev do električne energije. Odjemalci lahko zahtevajo namestitev pametnih števecv električne energije brez dodatnih stroškov; gospodinjstva in mikropodjetja imajo brezplačen dostop do najmanj enega orodja za primerjavo ponudb dobaviteljev, tudi za pogodbe z dinamičnimi cenami; dobavitelja lahko brezplačno zamenjajo v največ treh tednih, udeležijo pa se lahko tudi sistemov kolektivne zamenjave. Končni odjemalci s pametnimi števci lahko zahtevajo pogodbe z dinamičnimi cenami pri vsaj enem velikem ponudniku; imajo pravico, da delujejo kot aktivni odjemalci brez nesorazmernih ali diskriminatornih tehničnih zahtev (tj. prodajajo električno energijo, ki jo sami proizvedejo) in prejemajo jasne povzetke pogodbenih pogojev.

Uredba o pripravljenosti na tveganja v sektorju električne energije ([Uredba \(EU\) 2019/941](#)) uvaja skupna pravila o preprečevanju kriz pri oskrbi z električno energijo in pripravi nanje, da se zagotovi čezmejno sodelovanje, in o obvladovanju kriz. Določa tudi skupen okvir za ocenjevanje in spremljanje zanesljive oskrbe z električno energijo. V skladu z uredbo mora Evropska mreža operaterjev prenosnih sistemov za električno energijo (ENTSO-E) v sodelovanju z Agencijo Evropske unije za sodelovanje energetske regulatorjev in koordinacijsko skupino za električno energijo razviti in predlagati skupno metodologijo za opredelitev tveganj, ki jo bo potrdila agencija.

Direktiva o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom ([Direktiva 2009/73/ES](#)) uvaja pravila na tržni podlagi in nediskriminatorna pravila za prenos, distribucijo, dobavo in skladiščenje plina. Države EU morajo ločiti prenosne sisteme in operaterje sistemov od vertikalno vključenih energetske podjetij. To pomeni, da podjetja, ki proizvajajo ali dobavljajo plin ali električno energijo, ne morejo uveljavljati pravic nad operaterjem prenosnega sistema in obratno. Države EU (ali njihovi pristojni regulativni organi) so odgovorni za organizacijo sistema nediskriminatornega dostopa tretjih strani do prenosnih in distribucijskih sistemov na podlagi objavljenih tarif.

Uredba o pogojih za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina ([Uredba \(ES\) št. 715/2009/ES](#)) uvaja pravila za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina, skladišč za zemeljski plin in obratov za UZP (utekočinjeni zemeljski plin). Določa tudi način določanja tarif za dostop do omrežij, ponujene storitve, dodeljevanje zmogljivosti operaterjem prenosnih sistemov zemeljskega plina, zahteve po preglednosti in pravila glede izravnave ter obračunavanje odstopanj na trgu. Države EU ali pristojni regulativni organi so odgovorni za organizacijo sistema nediskriminatornega dostopa tretjih strani do prenosnih in distribucijskih sistemov na podlagi objavljenih tarif.

B. Nadaljnji ukrepi

Razprava o energetskih vidikih petega energetskega svežnja je sprva potekala v okviru visokih cen energije zaradi okrevanja po pandemiji. Leta 2021 je bil sprejet sveženj „[Pripravljeni na 55](#)“. Poleg tega je cilj revizij [Direktive 2009/73/ES o plinu](#) in [Uredbe \(ES\) št. 715/2009 o plinu](#) vzpostaviti nov regulativni okvir za konkurenčne trge razogljičenega plina, vključno z novim trgom vodika v EU in zmanjšanjem emisij metana.

Razprava o petem energetskem svežnju se je po ruski invaziji na Ukrajino temeljito spremenila. EU se je morala odzvati na naraščajočo svetovno energetske krizo, zato je predstavila več predlogov za korenite strukturne spremembe energijskih trgov. Marca 2022 je bila v [sporočilu o načrtu REPowerEU](#) izrecno izražena namera EU, da postopno odpravi odvisnost od ruskih fosilnih goriv. Maja 2022 je bil ta cilj uresničen z [načrtom REPowerEU](#), in sicer z ukrepi za varčevanje z energijo, diverzifikacijo oskrbe, povečanje zanesljivosti oskrbe z energijo in nadomestitev fosilnih goriv ter pospeševanje uvajanja energije iz obnovljivih virov. Temu so julija 2022 sledila nova pravila o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu „[Varčujmo s plinom za varno zimo](#)“.

Komisija je zaradi nujnosti razmer predstavila [Uredbo Sveta \(EU\) 2022/1369](#) o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu, ki določa prostovoljni 15-odstotni cilj za zmanjšanje porabe plina v državah članicah med 1. avgustom 2022

in 31. marcem 2023, ki je obvezen v izrednih razmerah. Uredba je začela veljati 9. avgusta 2022. Septembra 2022 ji je sledila nova uredba Sveta o [nujnem posredovanju](#) za obravnavo visokih cen energije ter znižanje računov za energijo za evropske državljane in podjetja. Svet je med septembrom in decembrom 2022 sprejel tri izredne začasne tržne ukrepe, in sicer zmanjšanje bruto porabe električne energije za 10 % med 1. decembrom 2022 in 31. marcem 2023 kot skupen cilj na prostovoljni podlagi in zmanjšanje porabe električne energije za 5 % v času konic kot obvezen cilj; omejitev tržnih prihodkov na 180 EUR/MWh za proizvajalce električne energije, ki uporabljajo obnovljive vire energije, jedrsko energijo in lignit, ter obvezno začasno solidarnostno dajatev za sektor fosilnih goriv.

Komisija je 14. marca 2023 predlagala [reformo zasnove trga z električno energijo](#), predvsem uredbe in direktive o električni energiji ter Uredbe (EU) št. 1227/2011 (REMIT). Predlog spodbuja dolgoročneje pogodbe, uvaja pravila o dostopu do obnovljivih virov energije, souporabo energije iz obnovljivih virov, dolgoročne pogodbe za odjemalce, nove programe podpore za prilagajanje odjema in shranjevanje, zaščito ranljivih odjemalcev, razširitev reguliranih maloprodajnih cen na gospodinjstva ter mala in srednja podjetja med krizami, obveznosti držav članic, da določijo zasilne dobavitelje. Parlament in Svet sta oktobra sprejela pogajalska stališča in začela dialog za sprejetje te zakonodaje.

C. Ureditev trga z energijo – Agencija Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev

Agencija Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev je bila ustanovljena leta 2009 in deluje od marca 2011. Njena naloga je, da spodbuja sodelovanje med nacionalnimi regulativnimi organi na regionalni in evropski ravni ter spremlja razvoj omrežja in notranjega trga z električno energijo in zemeljskim plinom. Ima pooblastila, da preiskuje primere zlorabe trga ter da z državami članicami usklajuje uporabo ustreznih kazni.

Junija 2019 je [Uredba \(EU\) 2019/942](#) (v nadaljnjem besedilu: uredba o agenciji ACER) povečala vlogo agencije ACER pri usklajevanju ukrepov nacionalnih regulatorjev, predvsem ukrepov za čezmejna območja, pri katerih obstaja tveganje razdrobljenega nacionalnega ali regionalnega odločanja. S prenovitvijo uredbe o električni energiji ([Uredba \(EU\) 2019/943](#)) ima agencija ACER zdaj večje pristojnosti za pripravo in predložitev končnega predloga omrežnih kodeksov Komisiji ter za vplivanje na postopek pregleda regionalnega trga električne energije (trgovalno območje). Uredba zato uvaja pristojbine kot dodaten vir financiranja za kritje stroškov dejavnosti, povezanih z REMIT (pristojbine REMIT).

Evropska unija je z [Uredbo \(EU\) 2019/943](#) in [Uredbo \(ES\) št. 715/2009](#) vzpostavila strukture sodelovanja za mrežo operaterjev prenosnih sistemov za električno energijo in zemeljski plin (ENTSO). Evropski mreži operaterjev prenosnih sistemov za električno energijo in zemeljski plin v sodelovanju z ACER oblikujeta podrobna pravila in tehnične kodekse za dostop do omrežja ter skrbita za usklajevanje delovanja omrežja z izmenjavo podatkov o obratovanju in z razvijanjem skupnih standardov in postopkov za varnost in izredne razmere. Mreži operaterjev morata vsaki dve leti pripraviti tudi osnutek 10-letnega naložbenega načrta, ki ga nato pregleda ACER.

Z [Uredbo \(EU\) 2016/1952](#) se povečuje preglednost cen plina in električne energije, ki se zaračunavajo industrijskim končnim odjemalcem, zato morajo države članice te cene in tarifne sisteme enkrat ali dvakrat letno sporočiti Eurostatu. [Uredba \(EU\) št. 1227/2011](#) o celovitosti in preglednosti veleprodajnega energetskega trga (REMIT) zagotavlja poštene prakse trgovanja na energetskih trgih EU.

D. Zanesljivost oskrbe z energijo

[Uredba \(EU\) 2019/941](#) o pripravljenosti na tveganja v sektorju električne energije določa ukrepe za zanesljivo oskrbo z električno energijo, da se poskrbi za pravilno delovanje notranjega trga z električno energijo, ustrezna medsebojna povezanost med državami članicami, proizvodne zmogljivosti ter ravnovesje med ponudbo in povpraševanjem. [Uredba \(EU\) 2018/1999](#) o upravljanju energetske unije določa cilj vsaj 15-odstotne medsebojne elektroenergetske povezanosti do leta 2030. [Uredba \(EU\) 2017/1938](#) o zanesljivosti oskrbe s plinom določa ukrepe za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe s plinom, tako da omogoča izredne ukrepe v izrednih razmerah. Revidirana je bila leta 2022 po ruski invaziji na Ukrajino. EU je sprejela cilje obveznega skladiščenja plina, ki od držav članic zahtevajo, da do 1. novembra 2022 zapolnijo skladišča plina na 80 % zmogljivosti, v naslednjih letih pa 90 %.

[Uredba Sveta \(EU\) 2022/2576](#) veča solidarnost pri vprašanju energije, in sicer z boljšim usklajevanjem nakupov plina, čezmejno izmenjavo plina in zanesljivimi referenčnimi cenami. Zagotavlja pravni okvir v zvezi z [energetsko platformo EU](#) za podporo državam EU pri njihovih pripravah na zimo 2023/2024, še zlasti pri polnjenju skladišč plina. Namen [Direktive Sveta 2009/119/ES](#) je zagotavljanje zanesljive oskrbe z nafto, države članice pa morajo vzdrževati minimalne zaloge nafte, ki ustrezajo ali 90 dnevem povprečnega dnevnega neto uvoza ali 61 dnevem povprečne dnevne domače porabe. Upošteva se vrednost, ki je višja. Področje uporabe [Direktive 2009/73/ES](#) o plinu vključuje prihodnje plinovode v tretje države in iz njih z odstopanji za obstoječe plinovode. Posebne določbe obstajajo v [Direktivi 2013/30/EU](#) o varnosti naftnih in plinskih dejavnosti na morju.

E. Vseevropsko energetska omrežje (TEN-E)

TEN-E je politika, namenjena povezovanju energetske infrastrukture držav članic. V njej je opredeljenih 11 prednostnih koridorjev, in sicer trije za električno energijo, pet za priobalna omrežja in trije za vodik. Obstajajo tudi tri prednostna tematska področja, in sicer uvedba pametnega omrežja električne energije, pametna plinska omrežja in čezmejno omrežje za ogljikov dioksid.

[Uredba \(EU\) 2022/869](#) o TEN-E določa smernice za vseevropska energetska omrežja, v katerih so opredeljeni projekti skupnega interesa ([projekti skupnega interesa](#)) med državami EU, projekti vzajemnega interesa med državami EU in tretjimi državami ter prednostni projekti, ki vključujejo vseevropska energetska omrežja. Z njo so se prenehali podpirati novi projekti v zvezi z zemeljskim plinom in nafto ter zahtevana obvezna trajnostna merila za vse projekte. Novi projekti skupnega interesa za energijo in čezmejne projekte na področju energije iz obnovljivih virov se financirajo iz instrumenta za povezovanje Evrope za obdobje 2021–2027 ([CEF-E](#)). To je instrument financiranja s sedemletnim proračunom v višini 5,84 milijarde EUR, dodeljenega v obliki nepovratnih sredstev, ki jih upravlja Izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in

okolje. Komisija seznam projektov skupnega interesa določi z delegiranim aktom, ki začne veljati samo, če mu Parlament ali Svet ne ugovarjata v dveh mesecih od objave.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je pri sprejetju zakonodajnega svežnja o notranjih energijskih trgih odločno podprl ločevanje lastništva prenosnih omrežij v sektorju električne energije kot najučinkovitejše orodje, ki na nediskriminatoren način spodbuja naložbe v infrastrukturo, pravičen dostop do omrežja za nove udeležence in preglednost na trgu.

Poudaril je tudi pomen skupnega evropskega pogleda na srednjeročne naložbe (okvirni evropski 10-letni načrt, ki se osredotoča na medsebojne povezave), večjega sodelovanja med regulativnimi organi, državami članicami in upravljavci prenosnega omrežja ter dober postopek harmonizacije pogojev za dostop do omrežja. Na pobudo Evropskega parlamenta je bila posebna pozornost namenjena pravicam uporabnikov, kar je bilo v skladu z dogovorom, doseženim s Svetom, in sicer je Parlament v resolucijah vztrajno poudarjal pomen izboljšanja pravic uporabnikov (zamenjava dobaviteljev, neposredne informacije prek pametnih števecov in učinkovita obravnava pritožb, naslovljenih na varuha človekovih pravic na področju energije).

Parlament je dosegel tudi priznanje koncepta energijske revščine. Odločno je podprl ustanovitev agencije ACER ter poudaril, da mora dobiti potrebne pristojnosti za reševanje težav, ki jih nacionalni regulatorji ne morejo rešiti in ki zavirajo povezovanje ter pravilno delovanje notranjega trga. Od ruske invazije na Ukrajino je sprejel več resolucij o postopnem opuščanju ruskih fosilnih goriv in naslednja ključna stališča:

- 14. septembra 2023 je [potrdil](#) začetek pogajanj o trgu električne energije. Izboljšati želi varstvo potrošnikov pred nestanovitnimi cenami, zagotoviti pravico do izbire med pogodbami s fiksnimi in dinamičnimi cenami ter prepovedati sprejetje enostranskih sprememb pogodbenih pogojev. Pozval je tudi k prepovedi dobaviteljev, ki odklapljajo električno energijo, tudi med spori, in prepovedi zahtev, da ranljivi odjemalci uporabljajo predplačilne sisteme.
- Parlament je 5. oktobra 2022 sprejel [resolucijo](#) o cenah energije in ponovno pozval k takojšnjemu in popolnemu embargu na rusko nafto, premog, jedrsko gorivo in plin ter poudaril svoje stališče, da se ranljivih odjemalcev ne sme odklapljati od energije. Pozval je k ustrezni cenovni kapici za uvoz plina iz plinovodov, novim ukrepom za boj proti špekulacijam, omejitvi prihodkov podmejnih proizvajalcev tehnologij električne energije v korist potrošnikov in podjetij, ter Komisijo zadolžil za analizo nevezanosti cen električne energije in plina. Obžaloval je tudi, da je Komisija kot zakonodajno orodje za reševanje energetske krize izbrala uredbe Sveta.
- Parlament je 19. maja 2022 sprejel [resolucijo](#) o socialnih in ekonomskih posledicah ruske vojne v Ukrajini za EU, v kateri je države članice pozval, naj takoj sprejmejo šesti sveženj sankcij. Ponovno je pozval k takojšnjemu in popolnemu embargu na uvoz nafte, premoga, jedrskega goriva in plina iz Rusije.
- 7. aprila 2022 je sprejel [resolucijo](#), v kateri je pozval k takojšnji uvedbi popolnega embarga na uvoz ruske nafte, premoga, jedrskega goriva in plina, k popolni

opustitvi Severnega toka 1 in 2 ter k načrtu za kratkoročno zagotavljanje zanesljive oskrbe EU z energijo.

- Parlament je 1. marca 2022 [obsodil](#) nezakonito, neizzvano in neupravičeno vojaško agresijo Rusije proti Ukrajini ter vpletenost Belorusije. Pozval je k obsežnejšim sankcijam in da bi z njimi strateško oslabili rusko gospodarstvo in industrijsko bazo, predvsem vojaško-industrijski del. Še posebej je pozval k omejitvam uvoza ključnega ruskega izvoznega blaga, tudi nafte in plina.

Za več informacij o tej temi obiščite [spletišče](#) Odbora za industrijo, raziskave in energetiko.

Matteo Ciucci
11/2023

